

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ב. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת בהעלותך

שנת תש"ע

א. מדרש רבה.

פרק יא' פסוק טז:

כ. אֲסַפְּהָ לִי - וְכִי לֹא הָיוּ זִקְנִים לְשַׁעֲבֵר, וְהָלֹא כָּבֵד נֹאמֵר
בְּמִצְרַיִם: (שמות ג, טז) 'לך ואספת את זקני ישראל'! אלא מפני מה אמר לו הקדוש
ברוך הוא למשה: 'אספה לי שבעים איש', כלל מדך שבשעה שאמר פרעה:
(שם א, י"א) 'הבה נתחכמה לו ונשימו עליו שרי מסים' קבץ את כל ישראל ואמר
להם: בבקשה מכם עשו עמי היום בטובה. הנינו דכתיב: (שם שם, יג) 'ויצבדו
מצרים את בני ישראל בפרך' - בפה רך. נטל סל ומגרפה. מי היה רואה את
פרעה נוטל סל ומגרפה ועושה בלבנים ולא היה עושה! מיד הלכו כל ישראל
בזריזות ועשו עמו בכל כחן לפי שהיו בעלי כח וגבורים. כיון שחשכה העמיד
עליהם נוגשים ואמר להם: חשבו את הלבנים. מיד עמדו ומנו אותם, ואמר להם:
כזה אתם מעמידים בכל יום ויום. מנה את הנוגשים של מצרים על השוטרים
של ישראל, והשוטרים התמנו על יתר העם. וכשאמר להם: (שם ה, ז) 'לא תאספון
לתת תבן לעם' היו באין הנוגשים ומונין את הלבנים, ונמצאו חסרות, היו מכין
הנוגשים את השוטרים, שנאמר: (שם שם, יד) 'ויכו שטרי בני ישראל'. והיו
השוטרים מכין על יתר העם ולא היו מוסרין אותן בידי הנוגשים, ואומרים:
מוטב אנו ללקות ואל יכשלו יתר העם. לפיכך כשאמר הקדוש ברוך הוא:
'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל' אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: איני
יודע מי ראוי ומי אינו ראוי. אמר לו: (במדבר יא, טז) 'אשר ידעת כי הם זקני העם
ושטריו' - אותן הזקנים והשוטרים שהיו מוסרין עצמן ללקות עליהם במצרים
במתכנת הלבנים לבואו ויטלו בגדלה הזו. לפיכך הוא אומר: 'אשר ידעת כי
הם זקני העם ושטריו'. ולפי שמסרו עצמן ללקות על הצבור לפיכך: (שם שם,
יז) 'ונשאו אתה במשא העם', כלל מדך שהשון הקדוש ברוך הוא למשה. מכאן
את למד שכל מי שמוסר עצמו על ישראל וזכה לכבוד ולגדלה ולרוח הקדש.
לכך כתיב: 'אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו' - מי הם? אותן שכתוב
בהן: 'ויכו שטרי בני ישראל'.

בהעלותך

1. מהי שאלתו של בצל המדרש בתחילת דבריו?
2. מה בדיוק צפה כרעה וא"כ היתה זו מלכודת?
3. התוכל להסביר את שרשרת הפיקוד של נואשים, שוטרים, העם?
4. למה חשוב לציון השוטרים היו מבני ישראל?
5. איך זה קשור לצנינו?
6. המדרש מציון שהקנים והשוטרים הם היינו הק, איך ניתן להוכיח זאת?
7. מה הרציון של השוטרים המוכים שאינם מצהירים את המכות מן הנואשים אל העם?
8. המותר לנו להשוות זאת לאשר קרה במחנות הכפיה והמות בדורנו?
9. מהו לפי זה שכרם של השוטרים הקנים?

* * *

ב. אור החיים .

פרק יא' פסוקים יז', יח' :

וְאֶכְלֶתֶם בָּשָׂר. אָמַר וְאֶכְלֶתֶם בְּתוֹסֶפֶת וְאִי
לְדַבְּרֵיהֶם ז"ל (ספרי) שְׁאֵמַר לָהֶם
הָכִינוּ עֲצָמְכֶם וְכו', כִּפִּי זֶה יֵצֵדֵק לֹמַר
וְאֶכְלֶתֶם כִּי הוּא הוֹדַעַת עֵינֵי נֹסֵף עַל הָרִאשׁוֹן
הַתְּקַדְּשׁוּ לְפָרְעֻנוֹת וְעוֹד וְאֶכְלֶתֶם בָּשָׂר:
כִּי בְּכִיתֶם וְגו'. מִשְׁמַע כִּי יִקְפִּיד ה' עַל הַבְּכִי
וְצָרִיף לְדַעַת מִה כְּעוֹר יֵשׁ בְּכִי מִצַּד עֲצָמוֹ,
וְנִרְאָה כִּי טַעַם הַהִקְפָּדָה הוּא לְצַד שֶׁהַבְּכִי
יִוְרָה עַל חֶסְרוֹן הַמַּחְלֵט בְּשִׁלְיַת הַהִשְׁגָּה שֶׁאִם
לֹא כֵן הָיָה לָהֶם לִשְׁאֹל מִה' בְּכֵן הַשּׁוֹאֵל
מֵאֲבִיו אֵת אֲשֶׁר תֵּאָוֶה נַפְשׁוֹ, וּמִמֶּה שֶׁכֵּבוֹ יוֹרָה
כִּי הַדָּבָר מַחְלֵט אֲצֵלָם כִּי ה' אֵין לוֹ כַּח ח"ו
לִתֵּת שְׂאֵלָתָם, וְהוּא מִה שֶׁדִּקְדַּק לֹמַר מִי
יֶאֱכֹלֵנוּ לֹמַר אֵין מִי שִׁיּוּכֵל עֲשׂוֹת דָּבָר זֶה, וְכֵן
תִּמְצָא בּוֹ שְׁאֵמְרוּ רַז"ל (ספרי) שְׁאֵמְרוּ יִשְׂרָאֵל
אֵין כַּח וְכו', וְזוֹ כְּפִירָה בִּיכְלֵת הִיכּוֹל עַל כָּל
בְּרוּךְ הוּא וְעֵינֵי בְּפִסּוּק שְׁאֵחֲרִי זֶה:
בְּאֲזִנִּי ה'. פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא חָשׂוּ לְדַבֵּר בְּדִבְרֵים
הָאֵלֶּה הֵגֵם שֶׁה' שׁוֹכֵן בְּתוֹכָם
וְהַמְדַּבְּרִים מְרַגְּשִׁים וְיוֹדְעִים כִּי שׁוֹמֵעַ שׁוֹכֵן
בְּתוֹכָם, וְיֵשׁ בְּזֶה חֲצִיפוֹת גְּדוּלָּה עַד מְאֹד
לֹמַר דְּבָרֵי כְּפִירָה בְּאֲזִנִּי ה' |

יז) וְאֶצְלֵתִי מִן הָרוּחַ וְגו'. טַעַם סֵדֶר זֶה,
לְהִרְאוֹתוֹ כִּי ה' נָתַן בּוֹ כַח שִׁיּוּכֵל
שְׂאֵת מִשְׁאֵל כָּל הָעָם וּכְשֶׁמֶאֱזֵן חֲזוֹר וְנִטַּל מִמֶּנּוּ
מִה שֶׁצָּרִיף לְבָאִים לִשְׂאֵת עִמּוֹ בְּמִשְׁאֵל הָעָם:
וְלֹא תִשָּׂא אֶתָּה לְבִדְךָ. כָּאֵן הַחֲלִיט מִמֶּנּוּ
הַחֲזוֹרָה פְּרוּשׁ שֶׁהֵגֵם שִׁיּוּכִזֹּר מִשָּׁה לֹמַר
אֲשָׁא לְבִדִּי אָמַר ה' אֵלָיו לֹא תִשָּׂא אֶתָּה לְבִדְךָ.
עוֹד רָמַז לוֹ שֶׁבְּאֲמֻצָּנוֹת הַדָּבָר לֹא תִשָּׂא
הַנְּשִׂאוֹת וְהַמַּעֲלָה לְמִשְׁה לְבִדּוֹ, וְהוּא מֵאֵמַר
וְלֹא תִשָּׂא לְשׁוֹן נְשִׂאוֹת רֹאשׁ לֹא תִהְיֶה לְבִדְךָ
כְּבַתְחֻלָּה. שׁוֹב בָּא לְיָדֵי מֵאֵמַר חַז"ל (במד"ר
פט"ו) וְזֶה לְשׁוֹנִם אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְמִשְׁה אֲנִי נִתְּתִי לָךְ בִּינָה וְדַעַת לְפָרְנֶס אֵת בְּנֵי
וְתִתִּיחַד אֶתָּה בְּאוֹתָהּ גְּדֻלָּה עֲכָשׁוּ מִשְׁלָךְ הֵם
נוֹטְלִים עַד כָּאֵן. עוֹד יִתְבָּאֵר לְסִבַּת הָאוֹמְרִים
(סנהדרין יז.) וְלֹא יִסְפּוּ לֹא פִסְקוּ, וּבְזֶה וְלֹא
תִשָּׂא לְשׁוֹן נְבוֹאָה כְּאוֹמֵר (מלאכי א) מִשְׁאֵל דְּבַר
ה' פְּרוּשׁ לֹא תִהְיֶה אֶתָּה נְבִיא לְבִדְךָ אֵלֹא יִהְיֶה
כָּל הַזְּקֵנִים נְבִיאִים ג"כ:

יח) הַתְּקַדְּשׁוּ לְמַחֵר וְגו'. טַעַם שֶׁלֹּא נָתַן עַד
מַחֵר לְפִי דְּבָרֵיהֶם ז"ל (ספרי)
כָּאֵן) שֶׁדָּרְשׁוּ בְּתַבַּת הַתְּקַדְּשׁוּ וְזֶה לְשׁוֹנִם
הַזְּמִינוּ עֲצָמְכֶם לְפָרְעֻנוֹת עַד כָּאֵן. לִזְוֶה לֹא רָצָה
ה' לִתֵּת לָהֶם תִּכְף וּמִידָּה עַד שֶׁהוֹדִיעָם כִּי
פָּרְעֻנוֹת הוּא נוֹתֵן לָהֶם בְּנִתְיַנֵּת הַבָּשָׂר וְהַתֶּרֶה
בָּהֶם וְהָאֲרִיף לָהֶם זְמַן וְאָמַר עַד לְמַחֵר וּבְזֶה
יִהְיֶה לָהֶם הַלִּילָה לְחִשְׁבוֹן הַנֶּפֶשׁ אוֹלִי יִשׁוּבוּ
בְּתִשְׁבּוּהָ וְיִנְחָם ה' עַל הָרָעָה כִּי לֹא יִחַפֵּץ ה'
לְהַשְׁחִית עִמּוֹ:

1. צל מה בדיוק צונה כרשנו בקטצ הראשון?
2. איך הוא מפרש ככך את הפסוק?
3. בקטצ השני נוקט כרשנו בצמדה שהקב"ה נטל ממנה את המנהיגות המלצדית, איך ולאמה?
4. מה השאלה שפרשנו מנסה להשיב צליה בקטצ הראשון של ביאורו צל פסוק יח' ומה מצנהו?
5. איך מסביר כרשנו את השימוש באות ואו' במילה: "ואכלתם"?
6. מה מסמל הבכי - לדעתו ומנין שאכן ככ היתה צמדתם?
7. מה כפירה היתה ככך?
8. מה לאומד כרשנו מן הנאמר: "באנני ה"?

לא יום אחד תאכלון וגו' עד חדש ימים; אולי אמר עד חדש ימים כי כן תהיה נמשכת זאת האכילה והגזירה, ותלה הענין בבכיותם והספדם שחלה עליהם נזירות שלשים לנזירתם ולבכיותם: ומה שאמר משה הצאן ובקר ישחט להם אמר בשואל אס²) יספיק להם מה שנמצא בידם מהבשר להשביעם, וזה שיוכלו לשחוט איש בביתו ולא יצטרכו ולוולת הנמצא כמו שאמ' אם את כל דגי הים יאסף להם ר"ל שלא יספיק שתואנה הם מבקשים, ואם יתיר להם בשר תאנה יאמרו הבשר ששאלו הוא בשר דגים אף כי יצטרך לאסוף להם מכל דגי הים למלאת תאותם. וכל זה אמר משה כדי שיוודיעו השם מה היה בלבבם אם תאנה או תואנה בשאלתם כי י"י יראה ללבב. ובאהו המענה כי דעתם לנסות ולהעליל ואם יוכלו לומר שיר י"י תקצר. וי"ש הם מחפשים אם יוכלו לומר אם י"י תקצר ויהיה היר י"י תקצר בניחותא, ומשה היה נפלא ותמה איך יוכלו להרהר אחריו ית' והלא בעיניהם ראו נפלאותיו וגדלו, ואמר לו השם ית' עתה תראה היקרך דברי, ר"ל עתה תראה כשתדבר עמם חבין מדבריהם היקרך דברי אם לא, ר"ל אם יהיה תואנה בלבבם כאשר דברתי לך כי ידעתי מחשבותיהם ומומות עלי יחמוט. או אמר הצאן ובקר ר"ל התספיק להם במה שנמצא, או מספיק במה שרחוק להמצא כי היו רחוקים מאד מהם. וענהו השם האם קצרה יד י"י ר"ל שלא יהיו כבר נמצא מדרך הטבע נבראים וקרובים להם שיספיק להם ולרבויות כמותם. עתה תראה כי במקרה לבד יוכן להם בלי פלא וחרוש מה שיספיק לכמה רבואות כמותם, וי"ש המטעים אסף עשרה חמרים:

אלות

1. מה הקושי האפשרי ומה מצנה פרשננו?
2. מה אמר משה ומה רצה בדיוק לבחון את בני ישראל?
3. מה ההבדל בין תאנה לבין תואנה?
4. לבסוף היתה דעתם "להעליל" - מה זה בדיוק ואיך זה מתיישב עם שתי האפשרויות הנזכרות?
5. על מה משה התבאס ומה היה מצנה הקב"ה?
6. בני אופנים ניתן לקרוא ולהסביר את: "היד ה' תקצר" התוכל להסביר?
7. מה היתה תשובת הקב"ה ומה קרה במציאות?

* * *

ד. חזקוני .

פרק יא' פסוקים כא' - כג': (כא) ויאמר משה שיש מאות אלף רגלי וגו', רבוננו של עולם, אמרת לי: אספת לי שבעים איש¹⁴³, ונשאו אתך¹⁴⁴, ואל העם תאמר ונתן ה' לכם בשר¹⁴⁵, ע"י שבעים איש אלו, וכי יש יכולת ביד שבעים איש לתת בשר לשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף. (כב) הצאן ובקר, שאמרו: מי יאכילנו בשר¹⁴⁶. ואם את כל דגי הים, שאמרו: זכרנו את הדגה¹⁴². ישחט להם, יאסף להם, על ידי אנשים מעט כשבעים נפש. ומצא להם, לשש מאות אלף רגלי עד חדש ימים. (כג) ויאמר ה' אל משה ה' תקצר, אין דעתי ליתן להם ע"י השבעים איש אלא על ידי, וידי לא תקצר. עתה תראה היקרך דברי אם לא, שאתן להם, אבל לא על ידי השבעים איש.

אלות

1. מה בדיוק אפשר פרשננו בפסוק כא'?
2. בפסוק כב' אפשר פרשננו את אופן הפתו את הפסוק, התוכל להסביר?
3. בפסוק כג' מוסברת אופן הפתו, למה זה חשוב?

* * *